

Teologiekroniek - “Die Boodskap”*

J G van der Watt
(UP)

Nuwe Bybelvertalings in Afrikaans is skaars in vergelyking met die groot aantal vertalings wat byvoorbeeld deurlopend in Engels verskyn. Daar is maar vier vertalings in Afrikaans. Die Bybelgenootskap het gesorg vir die sogenaamde “ou” vertaling (1933) wat in 1953 “opgeknip” is en volg met in 1983 met die “nuwe” vertaling. “Die Lewende Woord” verskyn in die sewentiger jare en in 1997 verskyn “Die Boodskap”. Laasgenoemde twee word beide deur CUM uitgegee. Personeel van die Teologiese Fakulteit van die Universiteit van Pretoria speel beide in die 1983-vertaling, asook in “Die Boodskap” ’n sentrale rol.

Nuwe terreine word betree met “*Die Boodskap*”

Die vraag na die *locus* van teksbetekenis het sedert die draai van die eeu op die voorgrond begin tree. Vier Russiese letterkundiges in Moskou het in die eerste dekade van hierdie eeu die besinning rondom die verstaan en lees van tekste ingrypend verander. Hulle het gereageer teen ’n positiwistiese benadering wat gesê het dat as ’n mens maar net die outeur en sy omstandighede ken, jy presies kan weet wat ’n bepaalde teks sê en beteken. As jy byvoorbeeld weet dat die skrywer van die gedig “Dis al” ’n krygsgevangene in gedagte gehad het wat met sy terugkeer na sy vaderland by die graf van ’n geliefde staan, weet jy eintlik wat die gedig *beteken*. Die vier “Russiese Formaliste” het daarteen beswaar gemaak en beweer dat ’n teks outonoom is. Die oomblik dat die teks klaar geskryf is, verkry dit ’n eie dinamiek en lewe. Dit is soos ’n speelskip wat iemand op ’n rivier loslaat. As dit eers aan die seil gaan, is dit vry en los van die invloed van die persoon wat dit op die water neergesit het. Dan moet ’n mens die skip self dophou en nie die persoon wat dit op die water gesit het nie.

**Hierdie teologiekroniek word opgedra aan mnr Chris Johnson, Uitvoerende Direkteur van CUM, vir die visie om Die Boodskap te publiseer.*

Die vier Russe het die aandag na die “vorm” van die teks self verskuif. Dit “teks” moet gelees word en nie die persoon wat die teks geskryf het nie. Maar wat het ons in die teks? Wel, die teks bevat woorde wat mooi *gestruktureer* is en in hierdie struktuur is betekenis ingekodeer, of so het hulle geredeneer. Daarom moet hierdie strukture wat in die teks weggeleë is, blootgeleë word. Dit het dus aanleiding gegee tot die periode van “struktuuranalises”. Strukturaliste het alles “uit die teks” probeer haal wat moontlik was. Strukture uit die teks is blootgeleë deur die Franse Strukturaliste, die Tsjeggiese Formaliste, die “Close Readers” uit Amerika, die strukturaliste in Suid-Afrika en die Skandinawiese lande, met die verwagting dat dit tot die “werklike betekenis” van die teks sou lei. Die strukture is immers in die *teks self* ontdek en moes dus iets van ’n objektiwiteit in sigself hê. As hierdie “objektiwiteit” vasgepen kon word, sou ’n mens die betekenis van ’n teks kon hê. Gedurende die strukturalistiese periode in Suid-Afrika het sommige van die meer optimistiese onder ons selfs hulle kommentare begin weggooi. Vir wat het jy kommentare nodig as jy met ’n struktuuranalise die regte betekenis kan ontdek? Die euforie was egter van korte duur, veral in die Bybelwetenskappe. In die eerste bande van die tydskrif *Semeia* begin verskillende geleerdes (onder andere Funk en Crossan) om afsonderlik dieselfde gedeeltes in die Bybel struktureel te ontleed. ’n Hewige en ontstellende debat ontketen! Hulle strukture verskil van mekaar! Wat moet daaruit afgelei word? Beteken dit dat ’n teks meer as een struktuur het, of dat van hulle dalk ’n verkeerde metode gebruik het of beteken dit dat die struktuur wat elkeen in die teks “ontdek” het, net miskien meer in die eksegeet se kop lê as in die teks?! Nou het die vraag akut begin word: “Wat is die rol van die leser in die hantering van ’n teks?”

Lesersteorieë het na vore begin tree¹. Veral die Duitsers Iser en Jauss het die nuwe rigting *impetus* gegee. Iser het byvoorbeeld gesê dat as verskillende persone dieselfde teks lees maak hulle verskillende konstruksies oor wat die teks sê. Daar is in elke teks leemtes en nuanses wat deur die leser “aangevul” moet word. Dit beteken dat die leser ’n aktiewe rol speel in die konstruksie van die betekenis van ’n bepaalde teks en dat die betekenis nie net in die teks self lê nie. Hierdie standpunt is later deur geleerdes soos Weinberg tot ’n ekstreem gedryf deurdat gesê is dat die teks soos klei in die hande van die leser is. Die leser maak eintlik wat hy of sy wil met die teks en dat betekenis gevolglik heeltemal in die leser (en nie in die teks nie) setel. Maar taalfilosowe soos Derrida het ’n ewe groot invloed gehad. ’n Benadering tot die teks (en werklikheid) genaamd “Dekonstruksie” het eintlik die bestaan van betekenis wat met ander gedeel kan

word, of wat enigsins inter-subjektief of objektief kan wees, ontken. Verstaan is eintlik glad nie moontlik nie. Sodra jy dink jy het iets verstaan, het jy dit klaar misverstaan, want dit is buitendien net jy wat dit so verstaan. Sogenaamde “Postmodernisme” het toe ’n modewoord geword, waarin die verstaan van tekste en die werklikheid verindividualiseer is. Ek kan alleen maar sê: “Ek verstaan dit so, maar ek kan nie beweer daar is regtig so iets nie”. Dat hierdie benadering ook maar ’n deelwaarheid veralgemeen kan gesien word in die ontwikkeling in Europa waar daar al van “Post-post-modernisme” gepraat word. Hoewel die individuele betrokkenheid in die verstaansproses erken word, word daar ewe-eens erken dat verskillende persone ’n betrokke “stuk van die werklikheid” dieselfde kan sien. Die gemeenskaplike wat bestaan, word op die wyse erken.

Hierdie ontwikkelinge kan nie met Bybelvertaling geïgnoreer word nie. Die gedagte met ’n vertaling is tog om ’n persoon wat nie ’n teks kan lees nie, omdat hy of sy nie die taal en taalkodes ken nie, te help om daardie teks te verstaan deurdat toegang tot die teks en sy betekenis verleen word deur die omskakeling van die teks in die taal en taalkodes waarmee daardie persoon vertrouwd is. Uiteindelik moet die persoon wat die vertaling lees “dieselfde hoor” as wat die oorspronklike leser “gehoor” het². Daar moet egter begryp word wat ’n mens sê wanneer jy dit sê. Die huidige leser “dra ook by” tot die verstaan van ’n teks gedurende die leesproses (soos die resepsieteorieë tereg aantoon het) en hierdie bydrae kom vanuit die leser se betrokke agtergrond en taalkonvensies. Dit moet in gedagte gehou word by die vertaling van ’n teks. Die teks moet so weergegee word dat die vertalers so seker moontlik is dat die “bydrae van ’n betrokke leser” vanuit sy of haar konvensies en kennis tot die gewenste betekenis sal lei. Dit beteken nie alleen dat woorde so vertaal moet word dat die leser tot dieselfde verstaan as die oorspronklike leser sal kan kom nie, maar dat die taalstruktuur en styl weergegee sal word in ’n vorm waarmee die huidige leser vertrouwd is. Die “verstaan van die teks” word as prioriteit gestel.

Ontwikkelinge op die gebied van sosiolinguistiek het ook nie ongemerk by die teologie verbygegaan nie. Die bewustheid dat taal ’n sosiale fenomeen is wat ingebed is in die konvensies en gebruike van groepe mag nie geïgnoreer word nie, veral nie as daar met vertaling gewerk word nie. Vertaling impliseer eintlik dat daar van een sosiale realiteit na ’n ander beweeg word. Sosiale realiteite verskil in ’n mindere of meerdere mate, afhangende van faktore soos vorige kontak en beïnvloeding tussen die twee groepe, geografiese skeiding en so meer. Wanneer ’n Afrikaner en ’n Tartar uit die berge in Rusland bymekaar kom sal daar

waarskynlik meer verskille wees as wat 'n Afrikaner en Engelsman mekaar ontmoet, bloot vanweë die blootstelling van die Afrikaner aan die Engelse kultuur oor soveel jare.

Dit het implikasies vir die vertaling van die Bybel. Die Nuwe Testament het in die Mediterreense gebied gedurende die eerste eeu ontstaan. Dit was 'n wêreld wat nie op die ratte van horlosies of met gelui van telefone of in die lig van elektrisiteit gefunksioneer het nie. Families was anders georganiseer en ekonomiese sisteme het anders gewerk. Die teks van die Nuwe Testament kommunikeer binne hierdie wêreld en in terme van hierdie wêreld. Die sosiolinguistiek het die aandag daarop gevestig dat hierdie wêreld in 'n groot mate in die taal van daardie tyd "ingekodeer" is, om nie eers te praat van die beelde wat gebruik word of van inhoud wat weergegee word nie. Indien 'n moderne leser hierdie teks net so lees ervaar hy of sy "kultuurskok", of behoort hy dit ten minste te ervaar. Byvoorbeeld, 'n koning nooi gaste uit, vertel Matteus 22:1-14. As die gaste nie kom as die kos klaar is nie, gaan maak maak die koning hulle daar en dan dood. Stel jou voor dat jy mense wat jy uitgenooi het om by jou te kom kuier sommer gaan doodmaak as hulle nie kom nie! Of kyk na die skynbare arrogansie van Paulus wat die heeltyd te vertel het dat mense moet maak soos hy! (bv Fil 4:9). Dink hy miskien hy is volmaak, het ek al verskeie moderne jongmense hoor vra. Dikwels dink mense hulle verstaan, maar wat hulle verstaan is eintlik aan die wêreld van die oorspronklike teks vreemd, hoewel hulle een of ander sin daaruit maak. Dit is byna soos 'n waterkruik uit die eerste eeu wat as museumstuk uitgestal word. Dit dien vir die mense van vandag 'n doel, maar dit is nie die doel waarvoor dit oorspronklik gemaak is nie. Dit is daarom nie vreemd dat 'n invloedryke tydskrif soos die TIME beweer dat die Bybel die mees verkoopte boek in die wêreld is nie, maar tog die boek wat die minste gelees word. 'n Mens kan miskien selfs byvoeg dat as dit gelees word dit dikwels die minste verstaan of selfs misverstaan word. Dit mag oordrywing wees, maar dikwels sluimer verskuilde waarhede in oordrywing.

Beide die ontwikkelinge op die gebied van die literatuurwetenskap en sosiolinguistiek het die tegniek van vertaling van ou tekste en veral religieuse tekste wat vir die hedendaagse leser van eksistensiële belang is, voor nuwe uitdagings gestel. Met die weergawe van die Nuwe Testament in hedendaagse Afrikaans is daar met "Die Boodskap" gepoog om van hierdie nuwe uitdagings te probeer ontmoet.

Wat is 'n vertaling?

Dit is interessant dat vertalers, wat sensitief behoort te wees vir voorveronderstellings en vooroordele in die wetenskap, hulleself dikwels

moeilik uit die loopgrawe van hulle eie vooroordele kan ruk ten einde nuwe terreine te gaan ontdek. Vra maar net wat met die begrip “vertaling” bedoel word. Hulle sal gou reageer dat dit of dat nie ’n vertaling is nie, maar sus en so wel. Die kriteria wat aangewend word, is dikwels meer by wyse van konvensie oorgedra (die ou mense het dit so gedoen) as wat dit op wetenskaplike besinning gebaseer is.

Daarom kwalifiseer ’n “letterlike weergawe uit een taal in ’n ander” byvoorbeeld maklik as ’n vertaling. Jy gee mos die woorde en struktuur mooi weer en meng self glad nie in met die teks nie. Of die Afrikaanse woorde wat in die struktuur van ’n vreemde taal (Grieks) aangebied word, vir die leser sin maak, of ten minste die sin wat dit hopelik behoort te maak, is nie so belangrik nie, net solank so naby as moontlik aan die oorspronklike struktuur gebly word.

’n Goeie illustrasie is die magdom passasies uit ons 1933/53 vertaling. Lees maar Efesiërs 1:3-14³. Vanuit die perspektief van wat die oorspronklike skrywer wou sê, kom hier myns insiens min tereg. Dit is, na my beskeie mening, nie ’n goeie vertaling nie. Dit is om Afrikaans met Griekse taalstrukture te probeer praat. Ons taalstruktuur verleen voorrang aan kort sinne sonder lang uitbreidings. Grieks is anders; hoe langer hoe beter.

Die kompaktheid van die Griekse uitdrukkingswyses (omdat inbeddings in die taal algemeen is) werk ook nie goed in Afrikaans nie. Neem 1 Petrus 1:3-9⁴. Wat die oorspronklike Griekse skrywer hier wou sê moet en kan net in Afrikaans in langer sinne weergegee word⁵.

Die ontwikkeling in die rigting van dinamies-ekwivalente vertaling-tegnieke was positief. Ons 1983-vertaling is ’n halfhartige en nie altyd suksesvolle poging nie in hierdie rigting. Die onderliggende gedagte om ’n vertaling te maak wat vir die huidige leser dieselfde kommunikeer as wat dit vir die oorspronklike leser gekommunikeer het, is nie oral konsekwent deurgevoer nie, met die gevolg dat dele van die 1983 vertaling dinamies-ekwivalent is en dele letterlik. Ook hierdie vertaling kwalifiseer maklik om as “vertaling” beskryf te word.

Die kriterium om as “vertaling” te kwalifiseer blyk meer ’n formele kriterium te wees. Met “dit is nie te ver van die oorspronklike nie” word bedoel dat die taalstruktuur en woorde van die oorspronklike teks die “vertaling” van die nuwe taal domineer. Die vorm word dus as kriterium gebruik om te meet of die omskakeling van ’n teks in ’n ander taal ’n “vertaling” is of nie.

Dit is ’n vraag of die vorm die enigste kriterium of selfs die regte kriterium behoort te wees in die bepaling van wat ’n vertaling is. Die saak

kan immers ook vanuit 'n ander hoek beredeneer word, naamlik die hoek van betekenisoordrag, waarna die dinamies-ekwivalente vertalers reeds verwys het⁶. Die belangrike vraag is dan wat die doel van vertaling is. As dit is om betekenis oor te dra met behulp van die omsetting van kodes uit een taal in 'n ander, dan staan die taalkodes ten dienste van betekenisoordrag. Om dan te redeneer dat die taalkodes van die ou teks (wat die sin- en woordstrukture insluit) so ver as moontlik in die omsetting behoue moet bly, bloot ter wille van die sinstrukture, word dan problematies. Dat die vorm en inhoud van 'n teks nie geskei kan word in die generering van betekenis nie, is 'n erkende feit binne die semantiek. Net so waar is dit dat tale se sins- en stylstrukture nie dieselfde is nie en selfs waar dit skynbaar oorvleuel, moet daar versigtig te werk gegaan word. Dit geld veral vir taalstrukture wat nie generies so nou verwant is nie, soos Grieks en Afrikaans.

Afrikaans werk nie eintlik met datiewe en genitiewe of met manlike, vroulike of neutrale woorde nie. Die wye verskeidenheid van verbale vorme wat in Grieks voorkom, is in Afrikaans ook heelwat eenvoudiger. Afrikaans is ook nie ingestel op die bewustelike benutting van stylfigure soos chiasmes as sterk betekenisdraers nie. Dit is alles fasette wat in Grieks 'n belangrike rol speel. Om te probeer om Afrikaans en Grieks op hierdie vlak "te meng" beteken meer as dikwels om 'n formele aspek uit Grieks in Afrikaans oor te skryf, maar met verlies aan betekenis. Vir die Afrikaner gaan die betekenis wat daardie stylfiguur vir die Griek sou gedra het, heeltemal verlore. Dit beteken natuurlik dat die spesifieke betekenis wat met daardie "vreemde stylfiguur" oorgedra moes word, vir die Afrikaner verlore gaan.

Indien *betekenisoordrag* as basiese vereiste gestel word, dan kan 'n *vertaling* ook heeltemal anders lyk as bloot die oordrag van woorde, sin- en stylfigure uit een taal in 'n ander. Dit beteken dat die bydrae wat taalstrukture tot betekenis maak, ernstig geneem moet word en derhalwe ook vertaal moet word. Die omvattende betekenis (nie net die betekenis wat die *woorde* genereer nie, maar ook die *taalstruktuur*) wat die teks aan die oorspronklike lesers wou kommunikeer, moet vasgestel word. Dan moet daar na die taal beweeg word waarin daardie betekenis vertaal moet word. Daar moet gevra word wat daardie taal se *woord* en *taalstruktuur* vereis ten einde hierdie betekenis so akkuraat moontlik vir die leser in die ander taal oor te dra, sodat daardie leser dieselfde "hoor" as die oorspronklike leser⁷.

Indien hierdie benadering aanvaar word, beteken dit natuurlik verder dat die vertaling heeltemal van die woord en taalstruktuur van die

oorspronklike taal kan wegbeweeg, veral as die taalstrukture funksioneel nie oorvleuel nie. Chiasmes word byvoorbeeld algemeen gebruik om klem in Grieks aan te dui. Weinige, indien enige Afrikaner sal chiasmes in Afrikaans soek (behalwe miskien in tekste wat veronderstel is om sulke stylfigure te hê, byvoorbeeld gedigte) om spesiale betekenis daaraan te gee. Die vraag is nou in so 'n geval: Moet 'n mens maar die chiasme in Afrikaans net so behou met die gevaar aan betekenisverlies, of moet 'n mens in Afrikaans met ons "manier van iets belangrik te maak" die betekenis probeer weergee. In Afrikaans sou 'n mens dus miskien, in plaas van 'n stylfiguur, 'n sinnetjie of woord kon insit, soos: "Laat ek nou vir julle iets belangrik sê" of "Sowaar, ...". Dit sou die aandag van die leser trek soos die stylfiguur die aandag van die destydse Grieks sou trek. (Hieroor later meer.) Indien hierdie standpunt aanvaar word, begin 'n teks wat op formele vlak wegbeweeg van die oorspronklike af, maar op betekenisvlak tog so naby as moontlik bly, ook kwalifiseer vir die towerwoord "vertaling". Dit sou selfs beteken dat as die vertaler sekere sinne "wat nie in die oorspronklike voorkom nie" sou insit om iets soos 'n stylfiguur se betekenis weer te gee, dit nie as 'n toevoeging tot die "oorspronklike" gesien moet word nie, maar as 'n korrekte weergawe van die betekenis van daardie teks. Dieselfde geld vir kulturele en sosiale sake. In die 1983 vertaling is daar reeds probeer om tyds-, gewigs- of afstandsbekrywings op 'n meer moderne en verstaanbare wyse om te skakel (soos die "sesde uur" word "twaalfuur in die middag" of "ses kanne" word sewentig liter), waarmee die beginsel van betekenisoordrag in plaas van vormoordrag erken en benut is.

In kort, indien die woord "vertaling" gebruik word, moet daar gesê word wat met die woord bedoel word. Indien die defmisie aan die formele fasette bly kleef, blyk dit problematies te wees, aangesien die semantiese fasette eintlik bepalend is. Indien daar natuurlik soveel as moontlik van die "betekenis" behoue kan bly en dit kan gedoen word met die behoud van sekere formele fasette, sou dit natuurlik ideaal wees. Hier word dus nie 'n pleidooi gelewer vir die wegvertaal van alle formele aspekte nie, intendeel. Waar formele fasette tussen tale oorvleuel en tot dieselfde betekenisoordrag lei, moet dit natuurlik behou word, maar waar dit nie die geval is nie, moet betekenisoordrag voorrang bo formele oordrag in 'n *vertaling* kry.

"Die Boodskap" - teorie in praktyk

In beide die vorm, styl en taalgebruik kan *Die Boodskap* van die vorige vertalings van die Nuwe Testament in Afrikaans onderskei word. 'n

Belangrike vereiste wat as vertrekpunt gegeld het, was dat die teks maklik en duidelik moes kommunikeer en “lekker moes lees”. Daarin word die benadering weerspieël wat in die vertaalproses gevolg is.

(i) Wat die *fisiese voorkoms* van *Die Boodskap* betref word geen verse aangedui nie en opskrifte is beperk. Hoofstukke is wel aangedui en verse wat op 'n spesifieke bladsy aan die orde kom, word bo aan die bladsy genoem. Die teks word ook nie in twee kolomme aangebied nie, maar soos met 'n gewone boek, loop die sinne oor die lengte van die bladsy. Dit is gedoen om verskeie redes. Die indeling van die Bybel in verse het positiewe, maar ook 'n baie negatiewe kant. Verse help die leer om dele in die Bybel maklik te vind, maar het die gevolg dat enkele sinne of selfs net een sin (vers) op 'n slag gelees word. Die deurlopende boodskap van die onderlinge boeke van die Bybel is so in “klein eenhede” opgebreek wat in baie gevalle as onafhanklike, kontekslose eenhede in die teologie en lewens van mense funksioneer. Die boeke van die Nuwe Testament was nie geskryf om so gelees te word nie. Die gedagte was eerder dat die boeke in geheel en waarskynlik op een slag in die gemeente gelees word - ten minste met die Briewe blyk dit so te wees. Kommunikatief het dit 'n ander effek. 'n Bepaalde Brief bestaan dan byvoorbeeld nie meer uit los onafhanklike eenhede nie, maar kommunikeer as eenheid. Deur die teks in deurlopende vorm, sonder die verdeling in verse, aan te bied, is gepoog om meer klem op hierdie faset van die kommunikasie van die teks in die vertaling te lê. Natuurlik skep dit 'n probleem dat gedeeltes in die Bybel nie vinnig nageslaan kan word nie. In die sin is die weglaat van verse 'n verlies. Tog lyk dit of die weglaat van die verse die leser dwing om groter eenhede en selfs die hele boek op 'n keer te lees. Daarmee word daar nader beweeg aan die wyse waarop die Briewe byvoorbeeld bedoel is om te lees. So 'n leesproses lei natuurlik byna outomaties tot die interpretasie van die kleiner eenhede binne die groter konteks. Terugvoer van lesers het dit as een van die sterkpunte van *Die Boodskap* geïdentifiseer. Die teoretiese vraag is nou: indien die indeling van die teks in verse die beoogde kommunikasie van die teks hinder, moet daar nie na 'n ander uitweg gesoek word wat die naslaan vergemaklik, maar tog die deurlopende lees van die teks aanmoedig nie. Dieselfde geld op breër vlak van die aandui van hoofstukke, hoewel in geringer mate. In *Die Boodskap* is daar nie telkens 'n nuwe opskrif by die begin van 'n nuwe hoofstuk gesit nie, wat ook die deurlopende lees van die teks aanmoedig.

Daar kan ook gevra word of die indeling van die teks in twee kolomme tot voordeel van die leesproses strek. Die moontlikheid bestaan

dat dit 'n gevoel van vervreemding tot gevolg het. Normaalweg word woordeboeke en ander boeke, gewoonlik met naslaaninligting, so gedruk. Die vraag ontstaan natuurlik watter (onbewustelike) invloed die druk van die Bybel in hierdie vorm op die leser het. Die moontlikheid is reël dat die leser die Bybel meer in die katagorie van “formele naslaanwerke” as in die katagorie van “lekker leesboeke” plaas. Met die wyse waarop *Die Boodskap* gedruk is, is daar tog gepoog om die klem meer op die “lekker lees” te laat val.

(ii) Die *vertaling van woorde* bied 'n eie uitdaging, veral in die geval van antieke tekste. 'n Vertaler kan byvoorbeeld veilig voel as hy of sy byvoorbeeld die woord $\alpha\gamma\alpha\pi\eta$ eenvoudig met *liefde* vertaal. Dit is dan kwansuis 'n direkte weergawe van die “oorspronklike” en dus 'n “goeie” vertaling. Maar is dit regtig so? Die sosiolinguistiek het immers die aandag daarop gevestig dat 'n woord binne 'n sosio-kulturele konteks kommunikeer. By antieke tekste mag dit nie buite rekening gelaat word nie. Prakties, by wyse van 'n voorbeeld, beteken dit die volgende: Veronderstel 'n persoon groei in 'n nie-Christelike huis op waar die televisie, en veral “soopies” 'n belangrike rol speel. Wat hy of sy daar van “liefde” sien, fokus omtrent net op die fisiese en dit is die betekenis wat hy of sy dan ook aan die woord heg. Nou loop hy of sy 'n Christen raak wat opgewonde vertel dat Christenskap op liefde onder mekaar gebaseer is. Wat presies sal daardie persoon hoor of verstaan? Hy of sy sal miskien ongemak ervaar met sy eie interpretasie, omdat hy of sy aflei dat wat hy verstaan en wat deur die Christen bedoel word waarskynlik nie dieselfde is nie. Maar wat moet hy dan met die woord “liefde” maak? Waar dit nie so duidelik uit die konteks afgelei kan word nie, is daar in *Die Boodskap* gepoog om die betekenis van die woord en nie net 'n letterlike weergawe te gee nie. Byvoorbeeld, in 1 Korintiërs 13 word “liefde” verduidelik. Daarom is die woord bloot so behou in die vertaling. Die leser kan uit die konteks agterkom wat bedoel word. In Kolossense 3:19 word daar nie net vertaal: “Manne, julle moet julle vroue liefhê” nie, maar die woord “lojaal” word in *Die Boodskap* by die woord liefde gevoeg. So word aangedui hoe liefde hier verstaan moet word. Op die wyse is gepoog om betekenis te kommunikeer om so vir die leser aan te dui in watter rigting bepaalde terme verstaan moet word.

Die onderliggende voorveronderstelling wat met letterlike vertalings 'n rol speel moet duidelik formuleer word. Om te beweer dat 'n goeie vertaling gemaak word as die woord $\alpha\gamma\alpha\pi\eta$ eenvoudig met die woord “liefde” vertaal word, beteken dat daar veronderstel word dat die betekenis

van die Griekse woord en die ekwivalente Afrikaanse woord mekaar presies oorvleuel. Dat dit nie waar is nie, hoef nie eers hier beredeneer te word nie. Dit is 'n valse voorveronderstelling. Daarom kan 'n vertaling wat byvoorbeeld konsekwent in alle skrywers πιστις met “geloof” vertaal tot misverstande lei. Πιστις word deur die verskillende Nuwe-Testamentiese skrywers nie vir dieselfde betekenis gebruik nie en selfs in 'n evangelie soos die van Johannes, verskil die gebruike van hierdie woord. Indien daar in die weergawe van betekenis in 'n vertaling belanggestel word, moet hieraan aandag gegee word. Daarom is daar soms ander woorde, soos “vertroue”, of “intieme verhouding” gebruik om uitdrukking te gee aan dit wat die woord 'n daardie bepaalde konteks wil kommunikeer.

Hier kom nog 'n faset by. Religieuse taal wat gereeld gebruik word het die geneigdheid om te verstok. Neem maar begrippe soos “geloof” of “verlossing”. Wat is die presiese inhoud van begrippe soos hierdie? Navrae lewer telkens dieselfde resultate - soveel hoofde soveel sinne. Kan daar dan werklik gesê word dat 'n goeie verstaanbare vertaling gemaak is as mense nie weet wat 'n term (in Afrikaans) beteken nie, maar omdat dit met die ekwivalente woord in die “oorspronklike” ooreenstem, hou 'n mens maar vol met die vertaling in die “betekenislose” woord. Dit lyk logies dat die vertaler net so bewus moet wees van die sêkrag van sy eie taal as van die oorspronklike taal. Met *Die Boodskap* is daar probeer om die probleem tot 'n mate te ondervang. Waar dit in Afrikaans sinvol gelyk het om 'n term soos byvoorbeeld “geloof” so 'n bietjie duideliker te maak, is dit met behulp van 'n woord of twee gedoen, byvoorbeeld in Hebreërs 11:1 word die woorde “geloof” en “vertroue” saam gebruik. In sekere gevalle is die oorspronklike woord, soos geloof ook nog saam met die verduidelikende woorde behou ten einde aan te dui waarna die vertaling verwys. Dit kriterium hier was dus vertaanbaarheid in die taal waarin vertaal word.

(iii) Dan is daar nog die probleem van idioome en beelde. Neem maar die voorbeeld in Jakobus 3. Ek het in my lewe nog net een maal 'n fontein gesien. Dit klink na 'n bekende woord, maar die vraag is of dit werklik so bekend is vir mense wat in moderne huise met blink krane leef? Die bedoeling van die skrywer was om 'n beeld wat baie alledaags was, as voorbeeld te neem. Daar moes elke dag water by die put of fontein gehaal word. Elke groot stad of vesting moes seker maak dat watervoorsiening (uit 'n put of fontein) beskikbaar was. Dit was so alledaags soos krane vandag. Sonder om die illustrasie te verswak, kan daar dus gevra word of

daar gelyk vuil en skoon water uit 'n kraan kan loop. Selfs kinders sal die beeld kan snap, omdat hulle krane ken. Die kriterium van verstaanbaarheid, met behoud van betekenis, word as vertrekpunt gebruik. Dit is nie konsekwent so gedoen nie. In gevalle waar daar gevoel is dat die oorspronklike beeld wel die nodige betekenis kan oordra, is die oorspronklike beeld so behou⁸.

(iv) 'n Interessante maar tog baie belangrike vraag handel oor die verhouding tussen die *taalstrukture* van die onderskeie tale en die vertaalproses. Grieks is 'n taal wat onder andere van besonder lang sinne gebruik maak. Die taaleienskappe van *participia*, subjunktiwe konstruksies en so meer, maak hierdie lang sinne moontlik. In Afrikaans word lang sinne moeilik hanteer en geen voorliefde vir inbeddings bestaan nie. Kyk maar watter kakofonie ontstaan as Afrikaanse woorde in die Griekse struktuur ingeforseer word: Neem Efesiërs 1:3-15 in die 1953 vertaling, waarvan ek hier net die eerste paar reëls ter illustrasie weergee: "*Geseënd is God*" wat ons geseën het met alle geestelike seëninge in die hemele in Christus soos Hy ons in Hom uitverkies het voor die grondlegging van die wêreld om heilige en sonder gebrek voor Hom in liefde te wees, deurdadig Hy ons voorbeskik het om ons as sy kinders vir Homself aan te neem deur Jesus Christus, na die welbehag van sy wil" en so vir nog baie reëls aan. Dit is tog nie Afrikaans nie! Dit beteken dat nie alleen woorde nie, maar ook strukture vertaal moet word. As daar in Afrikaans vertaal wil word, moet Afrikaans geskryf word, woord en struktuur tesaam. Letterlike vertalings slaag nie daarin om van die taalstruktuur van die brontaal in die vertaling te ontsnap nie en vertoon dus 'n kunsmatigheid. Met *Die Boodskap* is daar gepoog om weg te beweeg van die Griekse taalstruktuur en die vertaling met behulp van 'n Afrikaanse taalstruktuur aan te bied. Vir 'n aanbieder van die gedagte van "so na aan die oorspronklike as moontlik" of, anders gestel, "moenie van die oorspronklike taal se struktuur wegbeweeg nie", mag dit dus lyk of *Die Boodskap* baie vry is. Die motivering vir hierdie oënskynlike "vryheid" lê juis in die feit dat nie net woorde nie, maar ook taalstrukture vertaal is⁹. Weereens is daar gepoog om die betekenis van die oorspronklike so na as moontlik in Afrikaans weer te gee, sodat die Afrikaans so natuurlik as moontlik klink. Indien die kriterium as 'n belangrike kriterium gesien word, lyk dit dus of dit met vertaling nie anders kan nie as om in gedeeltes waar die Griekse taalstruktuur moeilik is, tog "vry" te vertaal. Die "vry" beteken dan "in behoorlike en idiomatiese Afrikaans".

Daar is ook genoem dat Grieks lief is vir inbeddings. In boeke soos Efesiërs, 1 Petrus of Hebreërs is dit besonder opvallend. Afrikaans hanteer

sulke inbeddings swaar. Sulke ingebedde uitdrukkings in Grieks kommunikeer dan ook baie kompak. Daar word baie met min woorde gesê. Dit kan nie net so in Afrikaans gedoen word nie. Om sinvol te kommunikeer is dit nodig om meer woorde en sinne in Afrikaans te gebruik en selfs soms die toevlug tot 'n verduidelikende sin of wat in die vertaling te neem.

In gevalle waar daar so sterk van inbeddings gebruik gemaak is, is daar betekenis verskuil in die wyse waarop hierdie inbeddings in Grieks gemaak word. Indien die inbeddings met korter sinne vertaal word, gaan daardie betekenis verlore. Die onderlinge verbande tussen alles wat gesê word, word dan eenvoudig nie so effektief in die vertaling van korter sinne weergegee nie. Die vraag is: "Wat nou?" In *Die Boodskap* is daar geoordeel dat die betekenis wat in die onderlinge verbande ingekodeer is, tog ook by wyse van sinne weergegee moet word. Dit is baie versigtig en baie skaars gedoen, maar die logika daarvan klink aanvaarbaar. Die doel is immers om die moderne mens so na as moontlik te laat hoor wat die antieke mens gehoor het. As die feit dat taalstrukture nie oorfleuel nie, hierdie kommunikasieproses bemoeilik of selfs verlies aan betekenis noodsaak, moet daardie betekenis op een of ander manier in die teks weergegee word. Die effektiëste manier blyk te wees om hierdie "verlies aan betekenis" te ondervang deur dit by wyse van "ekstra sinne" by te voeg. Nou mag gevra word: "Is dit nie 'n ingrype of uitbreiding van die teks nie?" Die teenvraag lui: "As die vertaler sien hoe betekenis verlore gaan in die vertaling en niks daaraan doen nie, is dit nie 'n ingrype in die teks nie?" Met die vertaling van *Die Boodskap* is daar dus gepoog om die betekenis weer te gee, al beteken dit dat daar van die Griekse taalstruktuur afgewyk word en dat gebrekkige kommunikasie wat so mag ontstaan, deur ekstra sinne ondervang is.

'n Ander faset van Grieks wat problematies vir omskakeling in Afrikaans blyk te wees, is stylverskille. Afrikaanse sinne het 'n vaste woordorde, byvoorbeeld: 'n mens kan sê: "Dit was 'n heerlike kersfees met heerlike weer hierdie". 'n Mens kan nie sê: "Kersfees, dit heerlike hierdie weer" ensovoorts nie. Die vasgestelde posisie van 'n woord in 'n sin bepaal sy semantiese funksie in Afrikaans. Daar is eintlik uiters min moontlikhede om woorde binne sinne om te ruil of hulle posisie binne die sin te verander¹⁰. Met Grieks is dit anders. Omdat Grieks met taalfunksies soos naamvalle, *participia* en hoofwerkwoorde werk, bied Grieks groter vryheid om "met woorde te speel". Woorde kan makliker in die sin van posisie verander word. Dit beteken natuurlik dat strukturering, byvoorbeeld chiasmes, of die plaas van werkwoorde of selfstandige naamwoorde aan die begin van elkeen van 'n reeks opeenvolgende sinne, ensovoorts,

baie makliker in Grieks is. Dit word dan ook meer gebruik, soos gesien kon word ten tye van die hoogbloei van struktuuranalise in ons land. Hierdie struktuurverskynsels het ook semantiese waarde. Dit dra tot die betekenis van die teks by, al wil dit ook net die aandag van die leser op die belang van 'n spesifieke segging trek. Die Afrikaanse leser is nie so ingestel op strukture nie. 'n Chiasme gaan ongemerk by 'n Afrikaanse leser verby. Moet die vertaler, as hy daarvan bewus is, hierdie semantiese bydrae van die chiasme in die Grieks, maar in sy omsetting in Afrikaans ignoreer? Om maar bloot die chiasme net so in Afrikaans te probeer omskakel, wat baie moeilik gaan wees vanweë die reedsvermelde verskille in taalstrukture, met die hoop dat die Afrikaanse leser dit gaan raaksien, is om oor te loop van optimisme. Wat nou gemaak? 'n Moontlikheid, wat inderdaad in *Die Boodskap* nagevolg is, is om in Afrikaans 'n frase, byvoorbeeld: "Dit is nou belangrik", of "Luister mooi", of iets dergeliks deel van die vertaling te maak. Letterlik staan dit nie daar nie, maar struktureel staan dit wel daar. Daarom lyk dit verantwoord om dit so te doen.

Wat tot nou toe gesê is, beteken dus dat die *woorde* en die *struktuur* in die brontaal gesamentlik moet kommunikeer en dat die betekenis in die taal waarin vertaal word ook met woorde en struktuur weergegee moet word. Dit beteken ook dat sekere *strukturele* kenmerke in die een taal met *woorde* in die ander taal weergegee sal moet word, omdat taalstrukture en hulle funksie nie tussen verskillende tale nie oorvleuel nie, veral nie tussen Afrikaans en Grieks nie.

(v) 'n Verdere faset wat aandag in die vertaalproses verdien, is die sosio-kulturele en historiese agtergrond van 'n betrokke teks, veral van 'n antieke teks. In 'n sekere sin kan daar gesê word dat daar uit 'n "ou en ander wêreld" gekommunikeer word. Dit is nie die wêreld van die gewone Afrikaner wat by die draai van die eeu in Suid-Afrika woon nie. Dit het bepaalde implikasies vir die vertalingsproses. Natuurlik kan die antieke teks nie vir die moderne mens volkome "oorgeskryf word" in terme van sy moderne wêreld nie. Die teks sal in 'n sekere sin steeds vreemd bly en die hermeneutiese brug sal steeds geslaan moet word. Tog is daar enkele moontlikhede met 'n vertaling om die hand uit te steek en so 'n bietjie vriende te probeer maak met hierdie vreemde wêreld. Die gee van 'n inleiding aan die begin van elke boek, waarin die historiese situasie wat tot die ontstaan van 'n dokument gelei het asook die doel van die geskryf belig word, help om die leser in 'n mate met die vreemde ontstaansituasie vertrouwd te maak. Hiervan is daar in *Die Boodskap* gebruik gemaak, maar

miskien in 'n te geringe mate. Die moontlikheid van voetnotas of kantaantekeninge word natuurlik dikwels gebruik, maar is nie in *Die Boodskap* benut nie. Daar is geoordeel dat dit die doel, dat die vertaling lekker en vloeiend moet lees, ietwat sou veryd¹¹.

“Agtergrond” speel 'n belangrike rol in die verstaanproses. Dit verwys onder andere na sake wat nie direk in die teks genoem word nie, maar wat deel uitmaak van die konvensies of gedeelde kennis van 'n betrokke gemeenskap. Die volgende voorbeeld behoort die punt te illustreer. Veronderstel 'n groep Afrikaanse mans sou die volgende in die middel van die rugbyseisoen sê: “Ai, die Blou Bulle het die Haaie darem geslag”. Die tematiek van rugby sal onmiddellik na vore geroep word, hoewel die woord “rugby” nie in die sin voorkom nie. Vanweë gedeelde kennis sal al die mans presies weet waarom dit gaan - dit gaan om 'n rugbywedstryd waarin die span van die Noorde die Natallers lelik laat les opsê het. Hierdie inligting staan nie in die teks nie, maar word deur die lesers “bygevoeg” ten einde tot die verstaan van die teks te kom. Die leser speel dus mee aan betekenisgewing van die uitdrukking en wel deur die “inkleding” van noodsaaklike agtergrondkennis. Veronderstel nou hierdie sin word in die jaar 3000 opgegrawe. Wat sal daardie mense dan met hierdie sin maak? Sonder die nodige agtergrondkennis kan die gevolge katastrofaal of lagwekkend wees. Indien daar daardie tyd nog Amerikaners met ons is, sal hulle dadelik 'n reuse soektog op tou sit na die uitgesterte spesie van bulle wat blou is en oor slagmesse beskik. Dit mag onmoontlik klink, maar dit is 'n reële moontlikheid in 'n situasie waar daar nie oor behoorlike agtergrondkennis beskik word nie. Om die mense in die jaar 3000 te help verstaan wat met hierdie sin aan die gang is, moet die nodige agtergrondinligting eenvoudig vir hulle gegee word. Dit mag 'n vraag wees of dit in die vertaling self gegee word. As 'n mens 'n vertaling defmieer as 'n weergawe van betekenis uit een taal in 'n ander, sou dit 'n besliste moontlikheid wees om dit in die teks self te doen. 'n Moontlike vertaling sou byvoorbeeld kon wees: “Die Blou Bulle, die spelers van ('n aggressiewe) spel genaamd rugby, het 'n ander span, die Haaie, ver gewen”. Met die vertaling weet die leser in die jaar 3000 waaroor dit gaan. Die vertaling gee dus aan hom of haar die inligting wat nodig is om die sin behoorlik te verstaan. Hier word natuurlik nie voorgestel dat lang sosio-kulturele kommentaar in die teks ingevoeg word nie. Indien dit kompak gedoen kan word sonder om die vloei van die teks te beïnvloed, moet dit tog as 'n werkbare moontlikheid erken word.

Matteus 22:1-15 kan as illustrasie dien van wat bedoel word. 'n Koning reël 'n fees, maar die uitgenooide gaste wou nie kom nie. Toe nooi

die koning mense van oral af uit. Die deure word oopgegooi. Die slawe moes die mense gaan uitnoui en haal. Toe almal daar is, kom die koning ook fees toe. Almal het feesklere aangehad, behalwe een. Wat gebeur nou. Stel jou voor dat jy 'n kinderpartytjie reël. Al die kinders kry mooi hoedjies en fluite om op geraas te maak. Toe die gasheer inkom, sien hy een outjie het nie 'n hoed en 'n fluit nie. Wat sal sy natuurlike reaksie wees? Hy sal natuurlik dadelik toesien dat die outjie dit kry. Maar wat maak die koning in die storie? - en onthou, die koning is veronderstel om God in die verhaal te verteenwoordig; wat die koning doen is veronderstel om goed te wees. Die koning jaag die arme man uit om buite op sy tande te gaan kners. Met ander woorde, die koning straf die arme man ook nog. Volgens alle moderne maatstawwe is dit uiters snaakse gedrag. Jy nooi mense uit en dan jaag jy hulle weer weg? In so 'n geval is daar met *Die Boodskap* geoordeel dat die leser met 'n bietjie agtergrondinligting gehelp moet word. Daarom is daar so vertaal:

Elkeen wat uitgenooi is het ook mooi klere gekry om aan te trek om te wys dat hulle nou sy vriende is. Toe die koning die saal inkom val sy oog eger op iemand wat nie sulke feesklere aangehad het nie. Die man wou natuurlik daar buite nie erken dat hy aan die koning se kant staan nie. Tog wou hy skelm by die fees inglip. Die koning vra hom toe: "Ou maat, hoe het jy hier ingekom. Jy het seker gedink jy kan skelm hier inkom, want as jy saam met my helpers hiernatoe gekom het sou hulle vir jou ook mooi klere gegee het. Daar buite het jy natuurlik gemaak of jy jou nie aan hulle steur nie, nie waar nie?!" Die man was vas; hy het nie geweet wat om te sê nie.

Die vertaling bevat nou inligting om die logika van dit wat die koning gedoen het, in die reïne te stel¹². Daar moet net weer beklemtoon word dat daar in hierdie verband konserwatief te werk gegaan is.

Daar mag natuurlik verskillende verklaringsmoontlikhede in so 'n geval wees en daar is ook, soos wat daar by byna elke teks in die Nuwe Testament is¹³. Die vertalers van *Die Boodskap* was natuurlik meer as bewus van die verskillende interpretasiemoontlikhede by byna elke sin wat vertaal is. Keuses moes gemaak word, want alle moontlikhede kan nie weergegee word nie. Die blote feit van vertaling wat op skrif gestel word, beperk die vertaling gewoonlik net tot een moontlikheid waarvoor daar gekies moet word. Die beleid wat met *Die Boodskap* gevolg is, is dat die moontlikheid wat gekies word, 'n reële moontlikheid moes wees. Daar is dan ook gepoog om so ver as moontlik die, na ons mening, mees waarskynlike moontlikheid te kies.

Iets wat hiermee saamhang en wat ook met groot omsigtigheid en by uitsondering gedoen is, is om sake wat kultuureie aan daardie tyd was en dus nie vandag meer so funksioneer nie, te verklaar. Matteus 22:34 vv kan as voorbeeld dien:

Die nuus het gou by die Fariseërs uitgekom dat Jesus die Sadduseers so reggesien het. Hulle is toe soos een man rondom Jesus saamgetrek. Een van hulle beste geleerdes vra toe vir Jesus 'n vraag. Hy wou Jesus uitlok om iets verkeerds te sê en daarom het hy sy vraag nogal dubbelsinnig gestel. "Watter opdrag is die belangrikste in die wet?" (Die Fariseer het goed geweet dat as Jesus sê een opdrag is belangriker as ander sou hy die eenheid van die wet aangetas het. Sê Hy weer almal is ewe belangrik sou sommige gevoel het Hy tas die eer van God aan. Die opdragte wat die 'naaste' aan God lê, was as belangriker as van die ander gesien). Jesus antwoord toe:

Waarom sê die teks dat die Fariseërs Jesus sou uitlok? Ons lees die gedeelte elke Sondag in die kerk. Ek kan onthou dat dit my as kind gepla het en inderdaad "steurend" was. Omdat hierdie so 'n sentrale gedeelte is, is daar hier besluit om tog 'n kort "verduideliking" in te sit waarsonder die teks nie behoorlik verstaan kan word nie, of ten minste in 'n groot mate geslote bly¹⁴. Die antieke leser, wat met die sosiale verskynsel van "strydgesprekke" vertrou was, asook met die wetsproblematiek wat hier aangespreek word, sou hiedie inligting "bygevoeg" het om sodoende die verstaansproses te voltooi.

(vi) Met die vertaling van 'n teks moet die "*vlak van die taal*" ook in gedagte gehou word. 'n Mens kan dieselfde feit op verskillende taalvlakke kommunikeer. Die taalvlak wat gekies word, dra ook tot die semantiese proses by. Byvoorbeeld: Veronderstel 'n mens wil iemand uit die kamer hê. Jy sou kon sê: "Verlaat asseblief die kamer". Dit sou beleefd formeel wees. "Gaan uit", sou minder formeel wees en "Voertsek" sommer ongeskik. Die taalvlak wat gekies word, dra baie tot emotiewe betekenis by. 'n Goeie vertaling sal hiermee rekening hou. Die vraag is derhalwe: Op watter taalvlak is die Griekse Nuwe Testament geskryf? Enige Griekse kenner sal dadelik erken dat dit nie die moeilikste of selfs suiwerste Grieks is nie. Dit is ewe waar dat dit nie sommer "comic" Grieks is nie. Die retoriese fasette van die teks dui tog daarop dat daar gepoog is om "goeie Koine", in soverre daar van Koine gepraat kan word, te skryf. Om dus

hier 'n oordeel te waag, is nie so maklik nie. Maar daar kan ten minste gesê word dat 'n mens nie hier met "hoë formele taal" te doen het nie, maar ook nie met "slang" nie. Om tot 'n beskrywing te kom van hoe die vertalers van *Die Boodskap* geoordeel het, sou daar gesê kon word dat ons hier te doen het met skryftaal wat meer neig na die "gemak van spreektaal" as die formele taal van literêre werke van daardie tyd. So 'n beslissing moet vir die vertaler baie sê. Die vertaling moet so ver as moontlik in Afrikaans op dieselfde taalvlak gemaak word. Daarom is daar in *Die Boodskap* vir gemakliker taal as die formele kerktaal gekies. Hier en daar mag dus uitdrukkings voorkom wat normaalweg nie in die formele situasie van party gemeentes gebruik word nie. Die feit dat die minder formele taal nou in 'n vertaling van die Bybel voorkom, illustreer die erns wat in *Die Boodskap* gemaak is met die feit dat taalvlak semantiese waarde het. Om die Nuwe Testament dus te vertaal in taal wat meer formeel is as wat in die oorspronklike taal die geval was, sou emotiewe verlies aan of skeeftrekking van betekenis beteken. Daarom is ook gevoel dat die gedagte van "lekker lees", wat as doel vir *Die Boodskap* gestel is, strook met die taalvlak waarin die vertaling gemaak behoort te word.

Bevat Die Boodskap nie te veel interpretasie nie?

'n Algemene reaksie ten opsigte van vertalings soos *Die Boodskap* is dat dit te veel "interpretasie" (van die vertalers) bevat. Dit is natuurlik in 'n sekere sin 'n verrassende opmerking wat op 'n gebrek aan kennis ten opsigte van die dinamiek van die verstaansproses dui.

Hier kan dus weer eens met 'n teenvraag begin word. Veronderstel 'n moderne Afrikaanse leser lees die 1933/53 of 1983 vertaling. Vind daar dan nou geen interpretasie tydens die leesproses plaas nie? Afgesien daarvan dat die vertalers ook maar die teks geïnterpreteer het en baie keuses gemaak het, vind daar natuurlik interpretasie deur die leser self ook plaas. Hy of sy gee betekenis en maak sin daaruit. Wat behels dit? 'n Voorbeeld mag die problematiek die beste illustreer. Laat ons weer die voorbeeld van die begrip "liefde" neem. Die moderne leser lees: "Julle moet mekaar liefhê". Nou moet hy of sy iets met daardie sin maak. Hy of sy interpreteer daardie sin met die "agtergrond en insig" wat hy of sy mag hê. As hy of sy dink liefde is 'n lekker emosionele gevoel, sal dit wees wat die teks vir hom of haar "beteken". Dit is die aarde waarop misverstande teel.

Daar kan dus nie weggekomp word van die feit dat interpretasie noodsaaklik by alle lees is nie. Oningeligte interpretasie is egter uiters gevaarlik. Die vertalers van *Die Boodskap* het hierdie gedagte 'n stappie

verder gevoer. Waarom kan die “onigeligte leser” nie ’n bietjie in sy interpretasie gehelp word sodat misverstande meer uitgeskakel kan word nie? Dit sal beteken dat die vertaler¹⁵ ’n ent van die interpretatiewe weg namens die “onigeligte leser” sal moet stap. So word die “onigeligte leser” gehelp om die regte rigting waarin die interpretasie gemaak moet word, in te slaan. Dit sou dus beteken dat die “onigeligte leser” nie met die woord “liefde” gelaat word nie. In die vertaling sal daar aangedui word dat die woord “liefde” met “lojaliteit en verpligting teenoor ander” te doen het. So word die “onigeligte leser” gehelp om te weet aan watter soort liefde gedink moet word, en word daar nie van hom of haar verwag om maar self te raai wat aan die gang is nie¹⁶. Die vertaler help dus net in die proses van interpretasie wat buitendien met die leesproses moet plaasvind.

In kort, aan die feit kan nie ontkom word nie dat interpretasie met die verstaan van ’n teks noodsaaklik is. *Die Boodskap* poog om die onigeligte leser op hierdie pad van interpretasie van die antieke teks te begelei, sodat die interpretasie wat uiteindelik deur die onigeligte leser gemaak word, die oorspronklike betekenis van die teks akkurater sal weergee as wat die geval sou wees sonder die “interpretatiewe hulp” van *Die Boodskap*.

Slot

Met *Die Boodskap*, die weergawe van die Nuwe Testament in hedendaagse Afrikaans, is daar in ’n sekere sin ’n nuwe (eksperimentele) weg ingeslaan. Dit is gedoen aan die hand van hoe die vertalers die ontwikkelinge in literatuurwetenskap en sosiolinguistiek oor die afgelope aantal jare beoordeel en meen dat dit binne ’n vertaling van die Nuwe Testament gestalte moet vind.

Om hierdie teologiekroniek, wat in gesprek probeer tree met die tradisie van Bybelvertaling in ons land en spesifiek by die Universiteit van Pretoria, af te sluit, is twee persoonlike opmerkings van pas.

Dank word uitgespreek teenoor meneer Chris Johnson wat bereid was om *Die Boodskap* te publiseer.

Die Here word gedank vir die oorweldigende positiewe getuienis van gelowiges dwarsoor die land (en selfs uit die buiteland) wat getuig van die kragtige invloed van God se woord, soos dit in *Die Boodskap* weergegee is. Vir die vertalers was *Die Boodskap* nie ’n eksperiment nie, maar ’n poging om nog meer mense God se Woord te laat lees; dus ook iets van ’n evangelisasie- en hopelik ook ’n sendingpoging. Dit was en is nog steeds ons gebed. Een ding wat egter oor die loop van die jaar en ’n half sedert die verskyning van *Die Boodskap* weer onderstreep is, is dat daar “groot krag in die Woord van God” is.

NOTAS:

- 1 Wat hier gegee word is net 'n baie kursoriese en veralgemenende beskrywing. In al die teorieë wat genoem word is daar baie meer variasies van standpunte en geleendes wat daarby betrokke is. Daar is ook ander soortgelyke benaderings wat nie vermeld gaan word nie. Dit voor en nadele van die verskillende benaderings gaan ook nie aandag ontvang nie, aangesien die klem nie lê op 'n beskrywing van die literêre teorie nie, maar die beskrywing dien alleen maar as agtergrond vir die teoretiese verstaan van die vertaaltegniek wat met *Die Boodskap* gebruik is. Natuurlik is dit nie altyd moontlik om dit in die vertaling te doen nie, omdat die sosio-kulturele agtergrond en die spesifieke nuanses van die situasie waarin en waarvoor die teks ontstaan het, en waarmee die oorspronklike skrywer en ontvangers vertrouwd was, nie alles in die vertaling bygevoeg kan word nie.
- 2 Natuurlik is dit nie altyd moontlik om dit in die vertaling te doen nie, omdat die sosio-kulturele agtergrond en die spesifieke nuanses van die situasie waarin en waarvoor die teks ontstaan het, en waarmee die oorspronklike skrywer en ontvangers vertrouwd was, nie alles in die vertaling bygevoeg kan word nie.
- 3 Hieroor later meer.
- 4 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναοτάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, ⁴ εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς ⁵ τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἐτοιμὴν ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ. ⁶ ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι εἰ δέον [ἐστὶν] λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ⁷ ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολυτιμότερον χρυσοῦ τοῦ ἀπολλυμένου διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὐρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ· ⁸ ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὀρώντες πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκκλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ ⁹ κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως [ὑμῶν] σωτηρίαν ψυχῶν.
- 5 Miskien het die feit dat ons nie meer vandag aan papierskaarse soos in die antieke tyd lei nie iets daarmee te doen dat Afrikaans nie 'n taal is so ontwikkel het dat dit sigself nie soveel leen vir kompakte sinsuitdrukkings nie. Dit kan wel gedoen word, maar is nie so algemeen in die taalstruktuur nie.
- 6 Daar kan selfs gevra word of daar nie so na as moontlik aan die oorspronklike gebly moet word maar sonder enige risiko van verlies aan wenslike betekenisoordrag nie.
- 7 Met antieke tekste sal daar natuurlik vir 'n moderne mens altyd 'n mate van vreemdheid oorbly al probeer die vertaler die betekenis so goed as moontlik omskakel. Die rede hiervoor lê daarin dat die verskillende wêreld en situasies so ver in tyd en ruimte geskeie is. Hieroor later meer.
- 8 Oor watter beelde behou moet word en watter nie, mag daar verskil van mening wees, maar die feit bly dat hierdie faset nie geïgnoreer mag word nie.
- 9 Daar moet noukeurig op gelet word waarna hier verwys word. Dit is natuurlik so dat as 'n mens 'n sin kry soos *ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους* en daar word vertaal: "Jesus het dus vir die

- Jode wat in Hom geglo het, gesê: “, daar wel strukturele omskakelings nodig was en wel gedoen is (bv ten opsigte van die woordorde). Selfs in die geval van 'n letterlike vertaling word daar dus strukturele veranderings ook gemaak. Waaroor dit egter in die opmerkings hier bo gaan is sake soos die lang sinne. In *Die Boodskap* is daar ook so “direk” vertaal waar dit moontlik was. Waar dit egter kommunikatief kontraproduktief geblyk het om die Griekse taalstruktuur te probeer behou, is daar strukturele aanpassings gemaak.
- 10 Dit is wel in 'n beperkte mate moontlik. “Die man wat daar kom, is moeg” kan byvoorbeeld ook weergegee word as, “Die man is moeg, wat daar kom”. Die een weergawe sou tog as “meer akkuraat” ervaar word.
- 11 Dit sou die proses van gemaklike lees van die teks hinder, aangesien daar elke nou en dan “iets anders” geles moet word. Daarmee saam sou dit *moontlik* ook die kommunikatiewe atmosfeer van 'n “teksboek” so 'n bietjie aanwakker.
- 12 Dit is natuurlik nie die enigste moontlikheid vir die verklaring nie, maar tog 'n reële moontlikheid wat die logika van die handelinge in die teks verklaar. Die tradisie dat die ryk gasheer vir sy gaste klere gee as hulle vir die ete kom aansit, was gebruiklik. Die feit dat die persoon in die saal nie klere gehad het nie, dui daarop dat hy nie op die normale wyse in die saal ingekom het nie en dat die koning hom dus nie as vriend of uitgenooide gereken het nie.
- 13 Lees maar net die kommentare om te sien hoe uitleggers werklik verskil. Dit is eie aan die wetenskap van die interpretasie van veral ook antieke tekste. Dat daar dus ander of meer moontlikhede bestaan om die teks weer te gee as wat in *Die Boodskap* aangetref word, word dus sonder meer erken.
- 14 Hierdie is in 'n sekere sin 'n grysgebied. Hoeveel, hoe dikwels en waar moet hierdie soort van inligting bygevoeg word, is 'n moeilike vraag waaroor daar sekerlik lank gesels kan word.
- 15 “Die vertaler” beteken dan 'n professionele Nuwe-Testamentikus wat sy lewe daaraan wy om die teks en boodskap te probeer verstaan. Die “vertaler” sal nie noodwendig altyd reg wees nie, maar daar moet toegegee word dat so 'n “professionele Nuwe-Testamentikus” ten minste meer ingelig is (of behoort te wees) as die “oningeligte leser”.
- 16 Uit wat hier gesê word is dit dus duidelik dat hierdie vertaling nie bedoel is vir wetenskaplike studie nie - dit moet buitendien in Grieks gedoen word.